

Nr 10.

Ankom till Riksdagens kansli den 7 mars 1911 kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 17 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 28, har herr *Forssling* hemställt, det Riksdagen ville för sin del antaga följande ändrade lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet:

»Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: — — — — — äfvensom af revisorer.

Dessa ordinarie stämmor skola hållas å sön- eller helgdag.

Den, hvilken — — — — af sagda förvaltning.»

Till stöd för sitt förslag har motionären anfört följande:

»Man har af gammalt gjort den beklagliga erfarenheten att i förhållande till antalet röstberättigade landsbygdens kommunal- och kyrkostämmor äro ganska fåtaligt besökta. Detta visar sig icke blott då mindre viktiga, utan äfven då mera betydelsefulla frågor förekomma till behandling.

Utan tvifvel har detta hittills i betydande grad berott därpå, att det stora flertalet inom en församling haft så ringa inflytande vid afgörandet af kommunens angelägenheter. Men äfven okunnigheten angående kommunala förhållanden, de i flertalet orter stora afstånden till stämmolokalerna samt de för den stora allmänheten ofta olämpliga tider, då de viktigaste sammanträdena hållas, hafva i sin mån bidragit och bidraga fortfarande härtill.

Det är ju mycket vanligt, att de ordinarie stämmorna utlysas till en söckendag, hvarigenom de flesta besökande, till följd af de stora afstånden, måste i fråga om det enskilda arbetet gifva hela dagen till spillo. Men både småbrukare, handverkare och öfriga arbetare samt många andra röstberättigade därjämte hafva oftast hvarken råd eller tid att offra hela arbetsdagen på allmänna angelägenheter, äfven om håg härtill icke saknas, i synnerhet om resekostnad till den ofta miltals aflägsna stämmolokalen också måste tagas i beräkning.

Dessutom äga många samhällsmedlemmar, särskildt de som lyda under tjänstehjonsstadgan, icke rätt att utan sina arbetsgifvares eller husbönders tillåtelse taga sig ledigt från arbetet för att bevista kommunala sammankomster. Visserligen har arbetsgifvareföreningarnas förtroenderåd i fråga om ledighet från arbetet för att kunna deltaga i kommunala val m. m. uttalat sin anslutning till Kungl. Maj:ts under fjolåret framlagda förslag härutinnan under förutsättning, att begäran om ledighet för sådant ändamål anmäldes minst dagen förut. Men särskildt landtarbetarnes husbönder komme nog icke att med blida ögon bifalla en dylik allmännare anhållan och, om så på grund af lag måste ske, i de flesta fall endast under villkor om afdrag på lönen eller på de få fridagar, som stundom ges åt lagstadda tjänare för vård af deras privata angelägenheter.

Vore det då icke för undvikande af ömsesidiga svårigheter fördelaktigare för båda parterna, om förenämnda sammankomster hölles på en allmän hvilodag?

Ett flitigt deltagande i kommunala sammanträden är ett af huvudvillkoren för att hos vårt folk minska okunnigheten och likgiltigheten angående kommunala angelägenheter samt för dess fostran till mera upplysta och intresserade samhällsmedlemmar. Anses det önskvärdt att erhålla insiktsfulla och för det allmännas väl nitälskande medborgare, bör man därför uppmuntra särskildt de små i samhället till att bevista församlingens gemensamma förhandlingar. Därtill kommer att detta lager af vårt folk vid dessa har stora intressen att bevaka, i synnerhet då det gäller utseende af funktionärer inom församlingen samt val af de personer, på hvilka det sedan beror, om Riksdagens Första kammare skall så småningom få ett mera demokratiskt skaplygne samt villigare och med större förståelse ifra för en tillfredsställande lösning af sådana frågor, som ligga det stora flertalet af vårt folk varmt om hjärtat.

I stället för att genom val af för de små i samhället olämpliga tider för stämmorna utestänga dem därifrån kräfver rättfärdigheten inom samhällslifvet, att man på allt sätt underlättar deras deltagande,

och dit hör bland annat, att för de viktigare sammankomsterna väljes sådana dagar, att de med minsta uppoffring vare sig i tid eller pengar kunna besökas äfven af de mindre och minst bemedlade bland de kommunalt röstberättigade.

Det torde ock för ett bättre samförstånd mellan skilda folkklasser icke vara utan betydelse, att personer i mycket olika samhällsställning på detta sätt föras tillsammans och komma till tals med hvarandra. En på många för att icke säga alla håll välbehöflig vidare syn på samfundsförhållandena borde äfven härigenom kunna erhållas.

Enligt mitt förmenande kan det icke vara tvifvel underkastadt, att — om sammanträdena hållas efter gudstjänsten — söndagar och mindre betydelsefulla helgdagar äro de mest lämpliga, då det gäller behandling af landsbygdsförsamlingarnas allmänna ärenden. Visserligen äro icke heller då alla medborgare i tillfälle att däri deltaga, enär en del på grund af sin sysselsättning måste vara upptagna alla dagar i veckan. Men dessa utgöra dock ett mindre fåtal af landsbygdens befolkning, och om ofvan angifna dagar bestämdes för ordinarie sammankomster, hade man i alla händelser gjort, hvad som i denna fråga rimligen kan göras för att tillmötesgå billighetens och rättvisans fordringar.

Både kyrko- och kommunalstämmor, åtminstone de viktigaste, borde fördenskull enligt min tanke hållas på nyss nämnda dagar. Men som kyrkoherden i församlingen eller den prästman han i sitt ställe förordnar skall vara ordförande i kyrkostämman, och deras tjänstgöring kan lägga mer eller mindre vägande hinder i vägen, måste man i fråga om denna stämma tills vidare, och så länge icke en lekman får utses till vice ordförande, slå af på de rättsliga krafven.

Hvad däremot kommunalstämmorna beträffar, tyckes mig, att några större svårigheter ej gärna kunna uppställas emot deras hållande på en sön- eller helgdag, gifvetvis icke under gudstjänsttid, i synnerhet om jag inskränker mig till de tre ordinarie. Att en prästman mycket ofta äfven här tjänstgör som ordförande kan ej anses vara ett oöfverstigligt hinder, ty till vice ordförande har väl alltid utsetts en lekman, och denne bör kunna anlitas vid förfall för den ordinarie.

Då ett förslag om närmare bestämmande af tiden för de ordinarie kommunalstämmorna år 1907 var framlagdt till Riksdagens pröfning, så afslogs det af både utskott och kamrar hufvudsakligen därför, att en sådan bestämmelse enligt utskottets mening vore ett onödigt och skadligt ingrepp i kommunalstämmoordförandenas frihet att efter hvarje kommuns särskilda förhållanden bestämma om dagen för stämmorna.

Jag har i det föregående sökt bevisa just motsatsen af hvad utskottet såsom skäl för afslag på frågan helt lösligt framkastat och finner

den af mig förordade anordningen vara både nödig och nyttig samt vill med anledning af utskottets yttrande endast tillägga, att utöfvandet af de medborgerliga rättigheterna ej bör kunna hindras eller försvåras af godtycket, allraminst under våra alltmer tillspetsade partiförhållanden.»

*Utskottets
yttrande.*

Som af motionären anförts, föreslog herr R. Karlsson i en vid 1907 års riksdag i Andra kammaren afgifven motion, att de ordinarie kommunalstämmorna skulle hållas å sön- eller helgdag. Det särskilda utskott, som vid nämnda riksdag hade att afgifva utlåtande i rösträttsfrågan, afstyrkte motionen under anförande, att förslaget innebar ett onödigt och skadligt ingrepp på ett område, där afgörandet för hvarje kommun bör ske efter dess särskilda förhållanden.

Efter utskottets mening har motionären ej förebragt något skäl, som vederlägger, hvad 1907 års riksdags särskilda utskott anført mot ifrågavarande förslag. Genom att stadga sön- eller helgdag som den enda dag, å hvilken ordinarie kommunalstämmor få hållas, komme en inskränkning att göras i kommunens fria själfbestänningsrätt, som svårligen står i öfverensstämmelse med kommunalförordningarnas syfte. I enlighet med detta syfte har också lagstiftningen med hänsyn till de lokala skiljaktigheterna i olika delar af vårt land, såsom folkmängdstäthet, befolkningens vanor och kommunernas större eller mindre utsträckning, undvikit alla stadganden, som kunna menligt inverka på häraf uppkomna intressen. Det är också därför, som kommunalstämmeordföranden, hvilken bäst torde känna förhållandena inom sin kommun, har efter § 16 i förordningen om kommunalstyrelse på landet att bestämma dagen för kommunalstämmas hållande. Utskottet, som delar motionärens uppfattning, att ett flitigt deltagande i de kommunala sammanträdena är synnerligen önskvärdt, vill i detta sammanhang framhålla vikten af att vederbörande ordförande i kommunalstämma såvidt möjligt tillmötesgår af kommunens medlemmar mera allmänt uttalade önskningsar i fråga om valet af dag för stämmas hållande för att därigenom bereda det stora flertalet tillfälle att närvara vid förhandlingarna.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Forsslings ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1911.

På utskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservationer:

af herrar *Nyström, Uppström, Berger, af Callerholm, Ericsson, Berg, Edén* och *Johansson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hafva följande lydelse:

»Den kommunala själfstyrelse, som utgör ett af de väsentliga dragen i vår samhällsförfattning, har utan gensägelse en af sina viktigaste förutsättningar i ett någorlunda allmänt deltagande i de kommunala besluten. Om dessa senare komma att bli uttryck för meningarna blott hos ett fåtal samhällsmedlemmar eller inom en viss samhällsklass, så främja de icke i önskvärd grad känslan af kommunal samhörighet och kunna ej heller väntas i tillbörlig mån tillgodose alla samhällsmedlemmars berättigade intressen.

Det är af denna anledning en ingalunda oviktig uppgift för lagstiftningen å det kommunala området att söka undanröja förefintliga hinder för ett allmänt deltagande i de församlingar, där de kommunala angelägenheterna afhandlas.

I ett icke ringa antal kommuner, framför allt sådana med en talrik industriarbetarebefolkning, torde utan tvifvel, såsom i förevarande motion framhålles, kommunalstämmornas förläggande till söckendagar för många röstberättigade medföra betydande svårigheter, därest de önska bevista stämmorna för att där bevaka sina intressen.

Utskottet har därför funnit motionen förtjäna beaktande. Dock kan utskottet icke förorda motionärens förslag om en ovillkorlig föreskrift, att alla ordinarie kommunalstämmor skola hållas å sön- eller helgdag. Utan tvifvel finnes det ett stort antal kommuner, beträffande hvilka ett dylikt stadgande icke är behöfligt, och inom hvilka man äfven skulle uppfatta det såsom stridande mot nedärfda och allmänt rådande föreställningar om sabbatens helgd. Den ändring i lagstiftningen, som erfordras, synes icke böra gå ut på något annat eller mera än att bereda möjlighet för de röstägande inom en kommun, där en allmännare önskan i sådan riktning förefinnes, att själfva få afgöra, huruvida de ordinarie kommunalstämmorna eller vissa bland dem skola

hållas å sön- eller helgdag. Då rätten att bestämma tiden för kommunalstämmorna f. n. utan inskränkning tillkommer stämmans ordförande, förefinnes under nu gällande lagstiftning ingen dylik möjlighet i annan mån, än att man vid val af ordförande för stämman kan göra villigheten att i detta afseende rätta sig efter majoritetens önskningsar till hufvudsaklig kvalifikation. Ett sådant förfarande kan emellertid icke betecknas såsom lämpligt, och lagstiftningen bör icke ge anledning till att det kommer i bruk.

I likhet med motionären finner utskottet, att en lagstiftningsåtgärd i förevarande syfte bör afse blott de ordinarie kommunalstämmorna. Därest de röstägande inom en kommun önska, att själfva få afgöra, huruvida de ordinarie kommunalstämmorna eller vissa af dem skola hållas å sön- eller helgdag, synes beslut härom lämpligen böra fattas för ett år i sänder, och torde det vara mest ändamålsenligt, att dylikt beslut fattas å den ordinarie kommunalstämman i december månad under året näst före det, som beslutet afser.

Det för ifrågavarande ändamål erforderliga tillägget till bestämmelserna i gällande förordning om kommunalstyrelse å landet anser utskottet lämpligen böra få sin plats i § 17 i nämnda förordning.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen i anledning af förevarande motion måtte för sin del besluta, att § 17 i gällande kungl. förordning om kommunalstyrelse på landet skall erhålla följande lydelse:

§ 17.

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: — — —
— — äfvensom af revisorer.

Ordinarie kommunalstämman i december äger besluta, huruvida de ordinarie kommunalstämmorna eller vissa af dem under det nästföljande året skola utsättas till sön- eller helgdag.

Den, hvilken — — — af sagda förvaltning.»;

af herr *von Schéele*, som inom utskottet yrkat, att § 17 måtte erhålla följande lydelse:

»Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: — — —
— — äfvensom af revisorer.

Ifråga om tiden för ordinarie kommunalstämmas hållande äger stämman själf besluta.

Den, hvilken — — — af sagda förvaltning.»;

af herr *Larsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa:

»att Riksdagen, med anledning af herr *Forsslings* motion, måtte antaga följande ändrade lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862:

§ 17.

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: — — —
— — — äfvensom af revisorer.

Dessa ordinarie stämmor utsättas till sön- eller helgdag.

Den, hvilken — — — af sagda förvaltning.»;

af herr *Clason*, mot viss del af motiveringen;

af herr *Jansson*.

Det skulle här antecknas, att friherre *Bonde*, herrar *Almqvist*, *Nilsson* från Malmö och *Magnusson* i Tunhult ej deltagit i ärendets behandling inom utskottet, och att herr *Fahlbeck* ej närvarit vid utlåtandets justering.
